

Juan Rulfo • PEDRO PÁRAMO

JUAN RULFO

PEDRO
PÁRAMO

Fordította Imrei Andrea

Második kiadás

BOOKART
Csíkszereda, 2025

Támogató a Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Communitas Alapítvány

A fordítás alapjául szolgáló mű
Juan Rulfo: Pedro Páramo, © 1955

Megjelent az eredeti kiadás
70. évfordulóján

ISBN 978-606-8994-92-5

© Juan Rulfo, 1955, and Heirs of Juan Rulfo
Magyar fordítás © Imrei Andrea, 2025
© BOOKART, 2025

Azért jöttem Comalába, mert azt mondták, itt él az apám, bizonyos Pedro Páramo. Az anyám mondta. Én pedig megígértem neki, hogy eljövök ide, ha ő már nem él, és meglátogatom az apámat. Megszórítottam a kezét, hogy érezze, valóban megteszem, mert akkor már haldokolt, és én bármit megígértem volna neki. „*Feltétlenül menj el hozzá – kötötte a lelkemre. – Így és így hívják. Biztos vagyok benne, hogy örülni fog, ha megismer.*” Így aztán nem tehettem mást, megígértem, hogy eljövök; még azután is ezt hajtogattam, hogy nagy nehezen kiszabadítottam a kezem az ő élettelen kezei közül.

De még előtte azt mondta: *Ne kérj tőle semmit. Csak a jussunkat. Azt, ami jár nekem, de sose kaptam meg tőle... Drágán fizettesd meg vele, hogy elfelejtett minket, fiam.*

– Úgy lesz, anyám.

Eszem ágában sem volt betartani az ígéreteimet. De váratlanul megleptek az álmok, szárnyra kaptak a vágyaim. Egy egész világ kelt életre abban a reményteli képben, amit annak a nagyúrnak, annak a bizonyos Pedro Páramónak, az anyám férjének az alakja köré szőttem. Ez hozott Comalába.

Rekkenő hőség volt, a forró augusztusi levegőt rothadó szappanfű bűze mérgezte.

Hol felfelé, hol lefelé tartott az út: „*Emelkedik vagy ereszkedik, attól függ, jön vagy megy az ember. Annak, aki megy, emelkedik, annak, aki jön, ereszkedik.*”

– Mit is mondott? Hogy hívják azt a falut ott lenn?

– Comala, uram.

– Biztos benne, hogy az már Comala?

– Biztos, uram.

– De miért tűnik olyan szomorúnak?

– Az idő teszi, uram.

Úgy éreztem, az anyám emlékein, az ő sóhajtozásán, vágycokzásán keresztül látom a vidéket. Szüntelenül Comala után sóvárgott, szeretett volna visszatérni ide, de sohasem sikerült neki. Hát most én jöttem el helyette. Az ő szemével látok mindent, mert nekem adta a látását: „*Ahogy elhagyod a Los Colimotes-hágót, gyönyörű zöld síkság tárul majd eléd, kicsit sárgás az érett kukoricától. Onnan már látszik Comala, úgy fehérlik, hogy éjszaka is megvilágítja a földet.*” Titokzatos volt a hangja, alig hallatszott, mintha magában beszélne... Az anyám.

– És minek megy Comalába, ha szabad kérdeznem? – hallottam a kérdést.

– Az apámat megyek meglátogatni – feleltem.

– Ejha! – mondta az ember.

Aztán megint hallgattunk egy sort.

Lefelé tartottunk, hallgattuk a poroszkáló szamarak patáinak visszaverődő zaját. Égett a szemünk az álmoságtól az augusztusi kánikulában.

– Szép fogadtatásban lesz része – hallottam újból a mellettem baktató ember hangját. – Boldog lesz, hogy lát valakit ennyi év után, hiszen már senki se jár erre.

Aztán még hozzátette:

– Akárki legyen is az úr, örülni fog magának.

A verőfényben áttetsző tónak látszott a síkság, amely a szürke látóhatárba olvadva, párologva foszlik szerte. Azon túl a hegyek vonulata. És azon is túl a távolinál is távolabbi messzeség.

– És hogy néz ki az apja, ha szabad kérdeznem?

– Nem ismerem – feleltem. – Csak azt tudom, hogy Pedro Páramónak hívják.

– Ejha, mit nem mond!

– De igen, azt mondták, ez a neve.

Hallottam, ahogy a számárhajcsárból kiszakad még egy „ejha”.

Los Encuentrosban botlottam bele, ahol több út fut össze. Ott várakoztam, mikor egyszer csak feltűnt ez az ember.

– Merre tart? – kérdeztem tőle.

– Lefelé megyek, uram.

– Ismer egy helyet, amit Comalának hívnak?

– Épp arra tartok magam is.

Így hát a nyomába szegődtem. Mögöttem, igyekeztem lépést tartani vele, míg észre nem

vette, hogy követem, és lassított egy kicsit. Attól fogva olyan szorosan egymás mellett lépkedtünk, hogy szinte összeért a vállunk.

– Én is Pedro Páramo fia vagyok – mondta.

Egy csapat varjú röpült keresztül károgva az üres égbolton.

Miután elhagytuk a dombokat, egyre lejjebb ereszkedtünk. A meleg levegőt magunk mögött hagytuk odafönn, és egyre mélyebbre merültünk a levegőtlen forróságba. Olyan volt a vidék, mintha várakozna.

– Meleg van errefelé – jegyeztem meg.

– Meleg, de ez még semmi – válaszolta a másik.

– Legyen nyugodt! Még ennél is melegebbnek érzi majd, ha megérkezünk Comalába. Az a föld parasán fekszik, egyenesen a pokol torkában. Elég, ha csak annyit mondok, hogy aki ott hal meg, visszajön a pokolból takaróért.

– Ismeri Pedro Páramót? – kérdeztem tőle.

Csak azért mertem megkérdezni, mert egy kis bizalmat láttam megcsillanni a szemében.

– Ki ez az ember? – kérdeztem újra.

– Az eleven gyűlölet – felelte.

És a vesszejével rácsapott a szamarakra, pedig nem is volt rá szükség, hiszen jóval előttünk baktattak, siettette őket a lejtő.

Éreztem, hogy anyám képe az ingem zsebében átmelegíti a szívem, mintha ő is izzadna a melegben. Régi fénykép volt, a széle elrongyolódott, de ez volt az egyetlen képem róla. A konyhaszekrényben találtam, egy mindenféle fűvel, parlagi rózsa virágával, citromfűvel, kertiruta-ágakkal teli lábasban.

Azóta magamnál hordom. Nincs másik. Anyám sohase engedte, hogy lefényképezzék. Azt mondta, a képmás boszorkányos dolog. És talán igaza is volt, mert az övé tele volt apró lyukakkal, tűszúrásokkal, a szíve táján pedig akkora lyuk tátongott, hogy az ujjam is belefért.

Ez a kép az, magammal hoztam, gondoltam, jó szolgálatot tehet, így könnyebben rám ismer az apám.

– Nézze csak, uram – állt meg a számárhajcsár. – Látja ott azt a domboldalt, azt a disznóhólyag-formájút? No, amögött van a Media Luna. Most meg forduljon arrafelé! Látja amott azt a másik hegytetőt, ami alig látszik a távolban? Az az egész a Media Luna, egyik végétől a másikig. Ahogy mondani szokás, az egész föld, amerre csak a szem ellát. Ez az egész terület mind az övé. Nyomorúságos gyékényen hozott világra bennünket az anyánk, pedig Pedro Páramo fiai vagyunk. És az a legmulatságosabb, hogy ő maga vitt el megkeresztelni minket. Magával is biztosan így történt, nem igaz?

– Nem emlékszem rá.

– Menjen a pokolba!

– Mit mond?

– Hogy lassan megérkezünk, uram.

– Igen, látom. De mi ez?

– Futókakukk, uram. Így hívják ezt a madarat.

– Nem, én a falura gondoltam, olyan magányosnak, elhagyatottnak látszik. Mintha nem lakna benne senki.

– Nemcsak úgy látszik, úgy is van. Nem lakik itt senki.

- És Pedro Páramo?
- Pedro Páramo sok éve meghalt.

Ebben a napszakban minden falu utcáin gyerekek játszanak, a kiabálásuk betölti a délutánt. Ilyenkor még a megfeketedett falak is visszaverik a nap sárga fényét.

Legalábbis Sayulában ezt láttam még tegnap ilyenkor is. Néztam a galambokat, ahogy röptükkel felkavarják az álló levegőt, amint szárnyaikkal csapkodva leválnak a nappali fényről. Ide-oda repkedtek, és időnként a háztetőkre ereszkedtek a gyerekszivaj örvénylésében, amely kék színt öltött az alkonyati égen.

És most ott voltam, abban a néma faluban. Hallottam a lépteim koppanását az utcát borító kerek köveken. Az én kongó lépteimet visszhangozták a lenyugvó nap fényében fürdő házfalak.

Végigsétáltam a főutcán. Bámultam a néptelen házakat; a kifordult, fűvel benőtt kapukat. Mit is mondott az az ember, hogy hívják ezt a füvet? „Ördögszekér, uram. Gyom, csak arra vár, hogy továbbálljon az ember, rögtön benövi a házat. Majd meglátja.”

Mikor átmentem egy keresztutcán, egy kendőbe burkolózott asszonyt pillantottam meg, de aztán eltűnt, mintha ott se lett volna. Megint elindultam, itt-ott belestem a kapuk résein. Míg csak újra át nem ment előttem az a nagykendős asszony.

- Jó estét! – köszöntött.

Követtem a tekintetemmel. Aztán odakiáltottam neki:

- Hol lakik doña Eduviges?

Az ujjával mutatta:

- Amott. Abban a házban, a híd mellett.

Hallottam, hogy a hangja eleven emberi torokból jön, a szájában fogak sorakoznak, a nyelve meg-megbotlik beszéd közben, a tekintete meg olyan, mint bárki emberfiáé.

Besötétedett.

Újra rám köszönt, jó estét, mondta. És bár nem voltak ott se játszó gyerekek, se galambok, se kék háztetők, éreztem, hogy az a falu él. Ha nem hallok mást, csak a csendet, az azért van, mert nem szoktam hozzá; talán mert a fejem még tele van zajjal, hangokkal.

Igen, hangokkal. És itt, ahol annyira ritkás a levegő, még jobban hallatszanak. Súlyosak, és beleszorulnak az emberbe. Eszembe jutott, amit anyám mondott: *„Ott jobban fogsz hallani engem. Közelebb leszek hozzád. Az emlékeim hangja közelebről szól majd hozzád, mint a halálomé, ha van egyáltalán hangja a halálnak.”* Az anyám... az én élő anyám.

Szerettem volna azt mondani neki: „Eltévesztetted a helyet. Rossz címet adtál nekem. Itt csak kérdezősködni lehet. Egy elhagyott faluba küldtél. Hogyan keressek meg valakit, aki nem is él?”

A folyó zúgását követve odaértem a híd melletti házhoz. Kopogtattam, de hiába. Csak a levegőbe

nyúlt a kezem, mintha közben kitárta volna előttem a huzat az ajtót. Egy asszony állt ott. Így szólt:

– Kerüljön beljebb!

Én pedig beléptem.

Ott maradtam Comalában. A számárhajcsár folytatta útját, de még mielőtt elbúcsúzott volna, azt mondta:

– Én arraféle megyek, amerre összeérnek aombok. Ott az én házam. Ha el akarna jönni, szívesen látom. Ha itt marad, hát maradjon; talán nem haszontalan körülnéznie a faluban, hátha talál benne eleven lelket.

Így hát ott maradtam. Hiszen ezért jöttem.

– Hol találok szállást? – kiáltottam utána.

– Keresse doña Eduvigest, ha ugyan él még. Mondja meg neki, hogy én küldtem!

– És magát hogy hívják?

– Abundio – felelte. De a vezetéknevét már nem hallottam.

– Eduviges Dyada a nevem. Kerüljön beljebb!

Mintha már várt volna. Mindent előkészített, mondta, és intett, hogy kövessem a sötét, lakatlannak tűnő szobák hosszú során át. De mégsem, mert amint hozzászokott a szemem a sötétséghez és a vékony fénycsíkhöz, amely hátulról kísért bennünket, kétoldalt árnyakat láttam magasodni, és

éreztem, hogy egy feltornyozott batyuk közt nyitott, szűk folyosón keresztül vezet az utunk.

– Mik ezek? – kérdeztem.

– Ócskaságok – mondta. – Az egész ház zsúfolásig tele van lomokkal. Ezt a házat választották ki azok, akik elmentek, itt hagyták a bútoraikat, de senki se jött vissza értük. Az a szoba, amit magának szának, leghátul van. Mindig üresen tartom, hátha jön valaki. Szóval maga a fia?

– Kié?

– A Doloritasé.

– Igen, én vagyok, de honnan tudja?

– Ő szólt nekem, hogy jön. Épp ma. Hogy ma érkezik.

– Kicsoda? Az anyám?

– Igen. Ő.

Nem tudtam, mit gondoljak. Ő se hagyott időt gondolkodnom:

– Ez a szobája – mondta.

Nem volt ott másik ajtó, csak az, amelyiken beléptünk. Mikor gyertyát gyújtott, akkor láttam csak, hogy a szoba teljesen üres.

– De hiszen nincsen hová lefeküdnöm – mondtam neki.

– Ne törődjön vele! Biztosan elfáradt, nincs jobb fekhely az áloznál, ha kimerült az ember. Holnap majd gondoskodom ágyról. De maga is tudja, hogy nem olyan könnyű egyik pillanatról a másikra előteremteni mindent. Ezért kell előre értesíteni, de az anyja csak nemrég szólt nekem.

– Az én anyám – mondtam – már meghalt.

– Hát ezért hallatszott olyan gyengén a hangja, mintha nagy távolságot kéne bejárnia, hogy eljusson idáig. Most már értem. És mennyi ideje, hogy meghalt?

– Már egy hete.

– Szegény. Biztosan egyedül érezte magát. Megígértük egymásnak, hogy együtt halunk meg. Együtt megyünk el, hogy ha szükség van rá, ha netán valami nehézség adódna, bátorítsuk egymást az úton. Nagyon jó barátnők voltunk. Sose beszélt magának rólam?

– Nem, soha.

– Furcsa. Persze akkor még kislányok voltunk. Ő nem sokkal előttem ment férjhez. De nagyon szerettük egymást. Nagyon szép volt az anyád, hogy is mondjam, olyan kedves, az ember nem tudta nem szeretni. Szerették is. Szóval megelőzött? De biztos lehetsz benne, hogy utolérem. Én aztán tudom, milyen messze tőlünk az ég, de azt is, hogy merre rövidebb az ösvény. Minden azon múlik, hogy Isten segítségével akkor haljon meg az ember, amikor szeretne, és ne akkor, amikor az Úr úgy rendel. Vagy ha jobban tetszik, rá kell venni, hogy tegye meg még idő előtt a megfelelő lépéseket. Ne haragudj, hogy tegezlek; de olyan, mintha a fiam volnál. Igen, sokszor mondtam is: „Dolores fiát nekem kellett volna a világra hoznom.” Később majd elmesélem, hogy miért. Most csak annyit mondok neked, hogy utolérem én még

az anyádat az örökkévalóság valamelyik útján.

Azt gondoltam, örült ez az asszony. Később pedig már nem gondoltam semmit. Egy távoli világban találtam magam, és hagytam, hadd sodorjon magával. A testem valahogy egyre erőtlenebb lett, minduntalan összecsuklott, széthullott, bárki kedvére eljátszható volt vele, akár egy rongybábuval.

– Fáradt vagyok – mondtam.

– Gyere, egyél előbb valamit! Csak pár falatot. Bármit.

– Megyek. De majd később.

A tetőről csepegő víz lyukat vájt az udvar homokjába. Hallatszott, ahogy csepp-csepp és megint csepp, egy babérlevél közepébe pottyant, amely a téglák közti hasadékba szorulva ugrált és pörgött. Már elvonult a vihar. A szellő olykor megrázta a gránátalmafa ágait, ahonnan sűrű eső hullott, és eleinte csillogó, majd lassan elhomályosodó cseppekkel pettyezte a földet. A tyúkok az imént még fázósan összehúzták magukat, mintha aludnának, de most megrázták a szárnyukat, kitipegtek az udvarra, és csőrükkel szaporán felcsipkedték az esőtől felszínre került földigilisztákat. Ahogy elvonultak a felhők, felragyogott a köveken a nap, szivárványszínbe borított mindent, felitta a vizet a földről, és a szellőben remegő leveleket megcsillogtatva játszott a levegővel.

– Mit művelsz olyan sokáig a budin, te gyerek?

– Semmit, anyám.

– Ha sokáig üldögélsz ott, még jön egy kígyó, és megmar.

– Igen, anyám.

„Terád gondoltam, Susana. A zöld domboldalakra. Arra, amikor szeles időben sárkányt eregettünk. Hallottuk odalentről a falu eleven morajlását, de mi fölötte álltunk, a dombtetőn, a szél pedig közben magával ragadta a kenderfonalat. »Susana, segíts!« És akkor egy puha kéz megszorította az enyémet. »Engedd hosszabbra!«

A szél megnevettetett minket; egymásba kapcsolta a tekintetünket, és a fonál az ujjunk közt sebesen követte a szél útját, míg csak egyet patanva el nem szakadt, mintha egy madár szárnycsapása metszette volna ketté. A papírmadár ott fenn pírúttelve zuhant alá, maga után vonszolva ócska fonaldarabokból készült farkát, és eltűnt a zöldben.

Nedves volt az ajkad, mintha harmat csókolt volna szájon.”

– Azt mondtam, gyere ki a budiból, te gyerek!

– Igen, anyám. Megyek már.

„Rád gondoltam. Arra, amikor ott álltál, és nézél rám azzal a tengerkék szemeddel.”

Felemelte a tekintetét: az anyja állt előtte az ajtóban.

– Miért nem jössz ki? Mit csinálsz itt?

– Gondolkodom.

– Máshol nem tudsz? Nem jó ilyen sokáig ülni a budin. Meg aztán elfoglalhatnád magad valamivel.

Miért nem mégy és segítesz a nagyanyádnak kukoricát morzsolni?

– Megyek már, anyám. Megyek.

– Nagymama, jöttem kukoricát morzsolni.

– Már végeztünk vele; de gyere, főzünk csokoládét. Hova tűntél? A vihar alatt egyfolytában téged kerestünk.

– A másik udvaron voltam.

– Mit csináltál ott? Imádkoztál?

– Nem, nagymama, csak néztem, ahogy esik.

A nagyanyja csak ránézett azzal a szürkésárga szemével, és mintha kitalálta volna, mi lakozik benne.

– Eredj hát, tisztítsd meg a darálót!

„Sok száz méterre, odafönt, a felhők felett, jóval fölötte mindennek, ott rejtőzöl te, Susana. Fönn, az Isten végtelen birodalmában, az isteni Gondviselés mögött, ahol én el nem érhetlek, nem is láthatlak, ahova az én szavaim nem jutnak el.”

– Nagymama, rossz ez a daráló, eltört a csavarja.

– Ez a Micaela biztosan megint kukoricacsövet darált vele. Hogy nem tud leszokni erről, no de ezen már nem segíthetünk.

– Miért nem veszünk egy másikat? Ez már úgymint olyan régi, semmire se jó.

– Jól mondd. Csakhogy annyi pénz ment el a nagyapád temetésére meg az egyházadóra, hogy nem maradt egy fillérünk se. De jó, hozzuk meg ezt

az áldozatot, vegyünk egy újat. Rögtön el is mehetnél doña Inés Villalpandóhoz, és megkérhetnéd, adjon egyet hitelbe októberig. Aratás után kifizetjük.

– Igen, nagymama.

– És egy füst alatt kérj tőle kölcsön egy szitát meg egy nyesóllót is; úgy megnőtt a gyom, hogy már derékig ér. Bárcsak meglenne még a nagy házam az óriási udvarokkal, bizony nem panaszkodnék. De a nagyapád elherdálta, amikor idejött. Mit lehet tenni, legyen meg Isten akaratára: végül is sohase úgy sülnék el a dolgok, ahogyan az ember szeretné. Mondd meg doña Inésnek, hogy aratás után minden tartozásunkat visszafizetjük.

– Igen, nagymama.

Kolibrik repkedtek mindenfelé. Abban az évszakban sok volt belőlük. Hallottuk a szárnycsapásaik zümmögő hangját a virágtól roskadozó jázminbokrok között. Odament a Szent Szívet tartó polchoz, huszonnégy centavót talált. Magához vett húszat, négyet otthagyt.

Már indult volna, amikor az anyja megállította:

– Hova mész?

– Doña Inés Villalpandóhoz új darálóért. A miénk tönkrement.

– Mondd meg neki, hogy adjon egy méter fekete tafotát, ilyet, mint ez – és a kezébe nyomott mintának egy szövetdarabot. – Írja a számlánkhoz!

– Meglesz, anyám.

– Visszafelé meg vegyél nekem aszpirint! A folyosón a cserépben találsz pénzt.

Egy pesót talált. Elvette, és ott hagyta a helyébe a húsz centavót.

– Pedro! – kiáltottak utána. – Pedro!

De nem hallotta. Már messze járt.

Éjszaka megint eleredt az eső. Sokáig hallgatta a víz bugyborékolását; aztán bizonyára elaludt, mert amikor felébredt, már csak a csendesen szermerkélő zápor nesze hallatszott. Az ablaküvegek bepárasodtak, a másik oldalon, akár a könnyek, vastag csíkokban gördültek le az esőcseppek. „Nézem a villámoktól megvilágított, lecsorgó cseppeket, és minden lélegzetvételem sóhajtás volt, minden gondolatom körülöttem járt, Susana.”

Mikor elállt az eső, gyenge szél támadt. Mormolást hallott: „A bűnök bocsánatát és a test feltámadását. Ámen!” Odabentről jött, ahol az asszonyok a rózsafüzér végét imádkozták éppen. Aztán felálltak, letakarták a madarakat, bereteszték az ajtót, eloltották a lámpát.

Csak az éjszaka fénye világított, és az eső susorgott, mintha tücsök ciripelne...

– Miért nem jöttél elimádkozni a rózsafüzért? Kilencedet tartunk a nagyapáért.

Az anyja a küszöbön állt, a kezében gyertyát tartott. Hosszúra nyúlt, szétterülő árnyéka fölkszótt a mennyezetre. A mennyezet gerendái darabokra törve, szétszaggatva vetették vissza.

– Szomorú vagyok – mondta.

Aztán sarkon fordult. Elfújta a gyertyát. Bezárta az ajtót, és kitört belőle a zokogás, még sokáig hallatszott az eső zajába vegyülve.

A templom órája egyik órát ütötte el a másik után, mintha összezsugorodott volna az idő.

– Igen, majdnem én lettem az anyád. Sohasem beszélt neked erről?

– Nem. Csak jó dolgokról mesélt. Magáról csak attól a számárhajcsártól hallottam, aki idehozott, egy bizonyos Abundiótól.

– A jó Abundio. Hát emlékszik még rám? Mindig adtam neki borraivalót, ha a házamba irányított egy-egy utast. Jól ment mindkettőnknek. De most balszerencsénkre más idők járnak, mert mióta elszegényedett a falu, már senki se áll szóba velünk. Szóval ő tanácsolta, hogy ide gyere hozzám?

– Ő mondta, hogy magát keressem.

– Nem lehetek elég hálás érte. Jó ember volt, és nagyon tisztelettudó. Mindig ő hozta nekünk a postát, még azután is, hogy megsüketült. Emlékszem arra az átkozott napra, amikor az a szerencsétlenség történt vele. Mindenkit megrendített, mert mindenki szerette. Hordta, vitte a leveleket. Elmesélte, hogy mennek a dolgok amott, a világ másik felén, azoknak meg biztosan beszámolt mirőlünk, hogy hogyan élünk mi itt. Nagyon beszédes ember volt. De később már nem. Később már nem beszélt. Azt mondta, minek beszéljen, ha ő

maga nem hallja, ha nem hallja a szavai csengését, nem érzi az ízét. Azért történt az egész, mert egy nagy petárda, amivel mifelénk a viperasiklót szokták elijeszteni, épp a feje mellett robbant fel. Akkor némult el, pedig nem is néma; de azért ugyanolyan jó ember maradt.

– Ez, akiről én beszélek, jól hallott.

– Akkor az nem ő volt. Meg aztán Abundio már meghalt. Biztosan meghalt már. Érted? Szóval, az nem ő lehetett.

– Igaza van.

– No, anyádra visszatérve, azt akartam mondani...

Miközben hallgattam, amit mond, szemügyre vettem az asszonyt, aki ott állt előttem. Arra gondoltam, bizonyára nehéz évek vannak mögötte. Az arca olyan áttetsző volt, mintha nem is lenne vér benne, a keze száraz, nagyon ráncos, összeaszott. A szemét nem lehetett látni. Nagyon régi, gazdagon fodrozott fehér ruhát viselt, a nyakán meg egy szalagra fűzött Oltalmazó Szűz Mária-kép függött ezzel a felirattal: „Bűnösök oltalma”.

– ...az, akiről beszélek, a Media Lunán dolgozott, állatokat idomított; azt mondta, Inocencio Osoriónak hívták. De mindenki csak a csúfnevén, „Pattanóbogárnak” ismerte, mert olyan könnyedén és ügyesen ugrált az állatokkal. Pedro komám mondogatta, hogy nincsen párja a csikók betörésében; de az igazság az, hogy volt egy másik foglalkozása is: „látóember” volt. Álomfejtő. Ez volt az igazi mestersége. Anyádat is rászedte, akárcsak oly sok

másikat. Köztük engem is. Egyszer, amikor rosszul éreztem magam, megjelent, és azt mondta: „Meglapogatlak egy kicsit, akkor megkönnyeb-bülsz.” Ez pedig abból állt, hogy nekifogott gyö-möszölni az embert, először az ujjá begyét, a kezét dörzsölte, aztán a két karját, végül a hideg lábának esett neki; így egy idő múlva persze hogy fölme-legedett a teste. Miközben a keze járt, mindenfélét összehordott a jövődről. Révületbe esett, forgatta a szemét, hívta a szellemeket, és átkozódott; ösz-szefröcskölt a nyálával, ahogy a cigányok szokták. Volt, hogy levetkőzött anyaszült meztelenre, azt mondta, a mi kívánságunkra. Néha ráhibázott a bajra; hisz annyifelé tapogatózott, hogy csak kel-lett találnia valamit.

No, ez a bizonyos Osorio, amikor anyád egy-szer elment hozzá, azt a tanácsot adta neki, hogy ne háljon férfival aznap éjjel, mert nagyon szilaj a hold.

Dolores sietve idejött hozzám, hogy elmondja, nem teheti. Egyszerűen lehetetlen, hogy lefeküdjön Pedro Páramóval aznap éjszaka. Az volt a nászéjsza-kájuk. Én győzködtem, hogy ne higgyen Osoriónak, mert az egy hazug csaló.

– Nem tehetem – mondta. – Menj el te helyet-tem! Észre se fogja venni.

Persze én jóval fiatalabb voltam nála. A bőröm is világosabb egy kicsit, de hát azt úgyse látni a sötétben.

– Nem lehet, Dolores, neked kell elmenned.

– Tedd meg nekem ezt a szívességet! Majd va-lami mással viszonzom.

Alázatos tekintetű kislány volt az anyád abban az időben. Ha volt rajta valami igazán szép, hát az a szeme volt. Bárkit képes volt rávenni bármire.

– Menj el te helyettem! – kérlelt.

Én pedig elmentem.

Kihasnáltam, hogy sötét van, és volt még va-lami, amit anyád se tudott: nekem is tetszett Ped-ro Páramo.

Szíves-örömet feküdtem le vele. Szorosan a testéhez tapadtam; de az előző napi mulatozás-tól úgy kimerült, hogy csak horkolt egész éjszaka. Nem csinált semmit, csak a lábát fonta keresztül az enyémen.

Még mielőtt megvirradt, felkeltem, és elmen-tem Doloreshez. Azt mondtam neki:

– Most már menj te! Már másnap van.

– Mit csinált veled? – kérdezte.

– Még nem tudom – feleltem.

Egy évre rá születted te, de nem én hoztalak a világra, pedig csak egy hajszálon múlt.

Talán azért nem mesélt róla anyád, mert szé-gyellte.

„...Zöldellő mezők. Látni a hol emelkedő, hol eresz-kező látóhatárt a kalászsokat ringató szélben, látni a háromszorosan fodrozódó esőben a délután hullámmzá-sát. A föld színét, érezni a lucerna és a kenyér illatát. A csorgatottméz-illatú falut...”

„Ó mindig gyűlölte Pedro Páramót. »Doloritas! Elkészítette már a reggelimet?« Anyád mindennap felkelt még pirkadat előtt. Meggyújtotta a tüzet.

Az izzó parázs szagára felébredtek a macskák. Ahogy járt-kelt, ott sündörögtek folyton a nyomában. »Doña Doloritas!«

Hányszor kellett vajon hallania anyádnak azt a kiabálást? »Doña Doloritas, ez hideg. Ez nem jó.« Hányszor? Hozzá volt ugyan szokva a rosszhoz, az az alázatos tekintete lassan mégis megkeményedett.”

„...*Nem érezni más ízt, csak a narancsvirág ízét a langyos melegben.*”

„Abban az időben kezdett sóhajtozni.

– Miért sóhajtozik, Doloritas?

Akkor délután én is velük mentem. Álltunk a mező közepén, bámultuk az elvonuló rigócsapatokat. Az égen egy magányos keselyű keringett.

– Miért sóhajtozik, Doloritas?

– Szeretném, ha én is keselyű lehetnék, hogy elrepülhessek a nővéremhez.

– Hát ezen ne múljék, Doña Doloritas. Máris indulhat a nővéréhez. Hazamegyünk. Hogy összekészítsék a holmiját. Ezen ne múljék.

És anyád elment:

– Isten vele, don Pedro!

– Isten áldja, Doloritas!

Örökre búcsút mondott a Media Lunának. Jó pár hónap múlva érdeklődtem utána Pedro Páramónál.

– Jobban szerette a nővérét, mint engem. Ott biztosan jól érzi magát. Különben is a begyemben volt már. Nincsen szándékomban megkeresni, ha erre vagy kíváncsi.

– De hát miből fognak megélni?

– Isten segítse meg őket!”

„...*Drágán fizettesd meg vele, fiam, hogy magunkra hagyott minket.*”

– Így mostanáig, amikor értesített, hogy te jössz, nem tudtunk róla semmit.

– Ez már mind a múlt – mondtam neki. – Colimában laktunk, Matilde néni nyakán, aki folyton a képünkbe vágta, mennyire a terhére vagyunk. „Miért nem mész már vissza a férjedhez?”, mondogatta anyámnak.

– Ő talán elküldött értem? Én nem megyek, ha ő nem hív. Azért jöttem, mert látni akartalak. Azért, mert szeretlek.

– Értem. De most már itt az ideje, hogy elmenj.

– Ha csak rajtam múlna.

Azt hittem, rám figyel az az asszony; de aztán észrevettem, hogy félrebillenti a fejét, mintha valami távoli zajt hallana. Végül azt kérdezte:

– Mikor akarsz lepihenni?

„Azon a napon értettem meg, amikor elmentél, hogy nem látalak többé. Ahogy távolodtál, vörösrre festett a délutáni nap fénye, a vérző alkonyati ég. Mosolyogtál. Magad mögött hagytad a falut, amelyről gyakorta mondogattad: »Csak temiattad szeretem; minden másért gyűlölöm, még azért is, hogy itt születtem. Én meg arra gondoltam: Sohasem fog visszajönni; soha többé nem tér vissza.«”

– Mit keresel itt ilyenkor? Nem dolgozol?

– Nem, nagymama. Rogelio megkért, hogy vigyázzak a gyerekre. Őt sétáltatom. Nehéz két dolgra figyelni egyszerre: a gyerekre meg a táviróra, ő pedig egész nap a biliárdteremben sörözik. Ráadásul nem is fizet érte.

– Nem azért vagy itt, hogy pénzt keressél, hanem, hogy tanulj; ha már tudsz valamit, akkor követelözhetsz. Egyelőre csak tanonc vagy; de holnap vagy azután te lehetsz a főnök. Ahhoz viszont türelem kell, és főként alázat. Ha azzal bíznak meg, hogy vigyázz a gyerekre, tedd azt, az Isten áldjon meg! Bele kell törődnöd.

– Törődjenek bele mások, nagymama, én nem arra születtem.

– Te meg a különcségeid! Érzem én, Pedro Páramo, hogy nem lesz ennek jó vége.

– Mi ez, doña Eduviges?

Az asszony, mintha álomból ébredt volna, meg-
rázta a fejét.

– Miguel Páramo lova vágat a Media Luna útján.

– Akkor mégis él valaki a Media Lunán?

– Nem, nem él ott senki.

– Hát akkor?

– Csak a ló bolyong ott föl és alá. Elválaszthatlanok voltak. Nyargalászik összevissza, keresi, mindigilyentájt tér haza. Talán nem bír a lelki-furdalásával szegény. Hogy lehet az, hogy még az állatok is érzik, ha bűnt követnek el?

– Nem értem. Én nem is hallottam lódobogást.

– Nem?

– Nem.

– Akkor a hatodik érzékem műve. Isteni adomány, de az is lehet, hogy átok. Én tudom csak, mennyit szenvedtem miatta.

Hallgatott egy darabig, aztán hozzátette:

– Miguel Páramóval kezdődött minden. Csak én tudtam, mi történt vele azon az éjszakán, amikor meghalt. Ágyban voltam már, amikor meghallottam a lovát, ahogy a Media Luna irányába vágat. Csodálkoztam, mert nem olyankor szokott hazamenni. Inkább a késő hajnali órákban. Egy elég távoli, Contla nevű faluba járt udvarolni a menyasszonyának. Korán indult el, és későn jött meg. De aznap éjszaka nem tért vissza... Most se hallod? Tisztán hallatszik. Most jön visszafelé.

– Nem hallok semmit.

– Akkor csak én hallom. No, ahogy mondtam, szóbeszéd csak, hogy nem tért vissza. Épphogy elvágatott a ló, hallom, hogy kopognak az ablakomon. Bár isten tudja, nemcsak képzelegtem-e. Anynyi bizonyos, hogy valami arra készített, hogy megnézzem, ki az. Ő volt, Miguel Páramo. Nem lepődtem meg, hiszen volt idő, amikor itt töltötte az éjszakákat nálam, velem aludt, egészen addig, amíg nem találkozott azzal a lánnyal, az teljesen megbolondította.

– Mi történt? – kérdeztem Miguel Páramót. – Kikosaroztak?

– Nem. Szeret az a lány engem – válaszolta. Csakhogy nem találom. Eltűnt a falu. Nagy a köd vagy a füst, nem tudom, mi ez; de az biztos, hogy Contla nincs sehol. Úgy számítom, jóval túlmentem rajta, mégse találom. Azért neked mondom, mert tudom, hogy te megértesz. Comalában bárki más bolondnak nézne, ha elmesélném, így is mindig annak tartottak.

– Nem vagy te bolond, Miguel. Nyilván halott vagy. Emlékezz vissza, megmondták neked, hogy az a ló egyszer még végez veled. Emlékezz csak, Miguel Páramo. Az már más kérdés, hogy talán valami örültséget csináltál.

– Csak azon a kőfalon ugrattam keresztül, amit nemrég rakatott az apám. Átugrattam rajta a Coloradót, hogy ne kelljen olyan nagyot kerülnöm, míg kiérek az útra. Emlékszem, hogy átugrattam rajta, aztán vágattam tovább; de, ahogy mondtam, mindenfelé csak füst vett körül.

– Apád fetrengeni fog holnap fájdalmában – mondtam neki. – Sajnálom őt. Menj most el, Miguel, és nyugodj békében! Köszönöm, hogy itt voltál elbúcsúzni.

Azzal becsuktam az ablakot.

Még pirkadat előtt egy legény érkezett a Media Lunáról:

– Don Pedro, a gazdám, nagyon kéri. Meghalt a Miguel gyerek. Könnyörögve kéri, hogy jöjjön el hozzá.

– Tudom – mondtam neki. – Ők mondták, hogy sírjál?

– Igen, don Fulgor mondta, hogy sírva kérem meg rá.

– Jól van. Mondd meg don Pedrónak, hogy megyek. Rég meghozták?

– Még fél órája sincs. Ha előbb hozzák, talán meg lehet még menteni. Habár az orvos, mikor megtapogatta, azt mondta, már jó ideje kihűlt. Onnan tudtuk, hogy a Colorado egyedül tért vissza, és olyan nyugtalan volt, hogy senki se tudott aludni tőle. Maga tudja, mennyire szerették egymást, ő meg a lova, már-már az az érzésem, jobban szenved az az állat, mint maga don Pedro. Nem eszik, nem alszik, csak nyargalászik egyfolytában föl-alá. Tudja, milyen? Mint akit darabokra szaggattak, szétrágtak belül.

– Ne felejtse el becsukni az ajtót, ha kimész!

Azzal elment a legény, akit a Media Lunáról küldtek.

– Hallottad-e már egy halott panaszkodását? – kérdezte tőlem.

– Nem, doña Eduviges.

– Jó neked.

Lassan hullnak a cseppek a víztisztító edényből. Hallani, ahogy a kőből kifolyó tiszta víz a korsóba csepeg. Hallja az ember. Hallja a zajokat, a földön súrlódó, jövő-menő, elhaladó lépteket. Hullnak a cseppek, szakadatlanul. A korsó túlcsordul, a víz a nedves padlóra csurog.

„– Ébredj! – mondja valaki.

Ismerős a hang. Találgatja, ki lehet az, de elgyengül a teste, kábán hullik vissza, teljes súlyával nehezedik rá az álom. Egy kéz megfogja a takarót, kisimítja, a teste pedig békét keresve bújik meg a melege alatt.

– Ébredj már fel! – hallja újra.

A hang megrázza a vállát. Nyújtózkodik. Résnyire nyitja a szemét. Hallani a víztisztítóból a csordultig telt korsóba hulló vízcseppeket. Csoszogó lépteket hall... És sírást.

Akkor hallotta először azt a sírást. Attól felébredt: a vékony, halk sírástól, ami talán épp ezért tudott áttörni az álom bozótján, és eljutni oda, ahol az ijedség fészkel.

Lassan felkelt, és egy arcot pillantott meg, amely még az éjszaka sötétre vált, egy asszony arcát, aki az ajtófélfának dőlve zokogott.

– Miért sírsz, anyám? – kérdezte; mert ahogy letette a lábát a földre, felismerte az anyja arcát.

– Meghalt az apád – válaszolta.

Aztán, mintha a bánat rugói egyszerre kiengedtek volna benne, forogni kezdett maga körül, és egyre forgott körbe, amíg csak egy kéz vállon nem ragadta, és meg nem állította a test vonaglását.

Az ajtón át látszott a hajnali ég. Nem volt rajta egyetlen csillag sem. Csak az ólomszürke ég, amelyet nem világított még be a nap ragyogása. Barnás volt a fény, mintha nem is új nap kezdődne, hanem az este közeledne.

Odakinn az udvaron léptek nesze, emberek jövés-menése. Tompa zajok. Odabent a küszöbön pedig az álldogáló asszony, akinek a teste feltartóztatva a reggelt; karjai közt égdarabkák, lába alatt fénypatakok; szerteszét hintett fény mindenfelé, mint ha könnyel árasztották volna el a padlót alatta. És zokogás. Megint a halk, éles sírás, és a bánattól vonagló test.

– Megölték az apádat.

– És téged ki ölt meg, anyám?”

„Levegő és nap, felhők. Ott fönna a kék ég, és mögötte talán dalok; tán szebb hangok... Hát van remény. A fájdalomunk ellenére van még remény számunkra.

De a te számodra nincs, Miguel Páramo, te bocsánat nélkül halsz meg, és soha nem részesülsz kegyelemben.”

Rentería atya hátat fordított a holttestnek, és ezzel befejezettnek tekintette a misét. Sietett, szeretett volna mihamarabb végezni, és úgy távozott, hogy meg se áldotta a templomot megtöltő embereket.

– Atyám, szeretnénk, ha megáldaná.

– Nem! – rázta a fejét. – Nem áldom meg. Gonosz ember volt, nem juthat be a mennyek országába. Isten rossz néven venné, ha közbenjárnék az érdekében.

Miközben beszélt, igyekezett visszafogni a keze remegését. Aztán elment.